

наділений ромбами з перехрестями. Тризуб стрункіший, прикрашений, як і поле між ним і вінком, звичайними ромбами. Загальний вигляд герба урочисто-офіційний.

Тризуб, в різному трактуванні його форм, застосовано у Великій і Малій Державних печатках, в оформленні державних кредитних білетів (гривнів), державних документів тощо. З їх окрас вельми приваблива заставка бланків ратифікаційних грамот. В ній гармонійно поєднані стилістично узгоджені за формами тризуб і дві гілки з гронами винограду, а її загальний вигляд відзначається вишуканістю композиції і витонченістю форм та урочисто-офіційним характером.

Графіка Василя Григоровича, як і вся його мистецька творчість, високохудожня і національно своєрідна, наскрізь пронизана духом і характером вітчизняної народної художньої культури. На ознаку щирої вдячності за всю вельми плідну творчість В. Г. Кричевського мистецька громадськість низько вклоняється йому в день його ювілею.

Київ

¹ Див.: Кричевський В. До розуміння українського стилю. — Сяйво, 1914, № 3.

² Бажан М. Творець у кіно // Кіно, К., 1928. — Ч. 2. — С. 6—7.

³ Див.: Федорук О. Шлях поступу // 1990. — № 3. — С. 129—136; Лебедев Г. Витоки творчості Василя Кричевського // "Нар. творчість та етнографія". — 1994. — № 2—3. — С. 35—41.

⁴ D. Antonowusch. Die Ukrainische Graphik. Katalog der Ausstellung Ukrainische Graphik in Staatlicher Kunstbibliothek. — Berlin. — 1933. — 5 Feb.

⁵ Павловський В. Василь Григорович Кричевський. — Нью-Йорк, 1974. — С. 155.

Мусій Катернога ДОСЛІДНИК СКАРБІВ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ

Духовною наснагою і творчими силами зустрічає свій день народження 85-річний Георгій Олександрович Лебедев — ветеран Великої Вітчизняної війни, кандидат мистецтвознавства, автор колективних і власних ґрунтовних праць з історії і практики української архітектури, мистецтва й народної художньої творчості.

Народився Георгій Олександрович 20 лютого 1913 року в Росії. Але з раннього дитинства по сьогодні живе і працює в Україні. 1940 року закінчив архітектурний факультет Київського художнього інституту і одержав диплом з відзнакою. Вчився архітектурі у В. Г. Заболотного, живопису — у В. Г. Кричевського.

Наш ювіляр талановитий митець і дослідник. Його захоплення збирацько-етнографічною, дослідницькою роботою виявилось ще в студентську пору. Тоді, точніше 1939 року, Київський художній інститут відрядив до Полтавщини експедицію досліджувати народну архітектуру. В її складі був Василь Григорович Кричевський (науковий керівник), його дружина Євгенія Михайлівна, архітектор Петро Федорович Костирко, студент Г. О. Лебедев.

Експедиція працювала в глибинних селах, де зберігалися давні традиції народної архітектури і вжиткового мистецтва. Георгій Олександрович зробив тоді понад 100 обмірів і рисунків хат, комор, сажів, вітряків, облицьованих кахлями печей, архітектурних деталей.

Минули роки і з'явилися його друковані матеріали: "Художні риси хат Полтавщини" і "Господарські будівлі Полтавщини" (Нар. творчість та етнографія, 1978. — № 4 та 1984. — № 4); "Інтер'єр хат Полтавщини" (Пам'ятки України. — 1982. — № 1), "Твори народних майстрів" (Будівництво і архітектура. — 1986. — № 10) тощо.

Після інституту 6 років був на дійсній службі в радянській армії, в лавах її діючих частин пройшов від Києва до Берліна. Має нагороди. З 1946 року працював в Академії архітектури України, потім у Головні

редакції УРЕ (тепер “Української енциклопедії”) ім. М. П. Бажана і Київському науково-дослідному інституті теорії і історії архітектури на посадах керівника сектора історії та завідуючого науковою редакцією техніки, будівництва і архітектури. В цих установах Георгій Олександрович брав науково-організаційну, авторську і науково-редакційну участь у створенні фундаментальних праць. Серед них опубліковані видання: “Архітектура” — програма цього розділу “Історії українського мистецтва” (К., 1956), IV том “Історія українського мистецтва” (К., 1966—1968), “Нариси історії архітектури Української РСР” (К., 1962. — Том II), “Архітектура міст і сіл” (К., 1959), “Архітектура Криму” (К., 1961, співавтор Ю. С. Асеев).

В подальшому опублікував статті “Цивільний інженер Д. М. Дяченко” (засновник барокового відгалуження українського стилю, автор голосієвського комплексу Української сільськогосподарської академії в Києві) і “Архітектор-художник Яков Аронович Штейнберг” (професор, автор значних споруд громадського призначення) — обидві в ж. “Будівництво і архітектура” (1971. — № 1 та 1977. — № 5), десятки статей з питань сучасної архітектурної практики і архітектури споруд. Одночасно брав авторську участь у створенні енциклопедичного видання “Словник українських художників” (К., 1973).

Активна багаторічна праця Георгія Олександровича в Головній редакції 17-томної “Української Радянської Енциклопедії”, позначена науковим і професійним рівнем, виявилася в складених ним словниках з будівництва і архітектури, підписних і редакційних статтях (240) та науковому редагуванні інших, загальним об’ємом 61 друкований аркуш.

В опублікованому науковому доробку ювіляра знаходимо багато цінних розвідок. Серед них: “З історії української архітектури 20—30-х років ХХ ст.”, де вперше в науковій літературі узагальнені пошуки національно-своєрідної архітектури на ґрунті здобутків народного мистецтва і барокової архітектури, і як розвиток цієї теми: “Пошуки нових форм української архітектури” того ж часу — обидві в збірнику “Українське мистецтвознавство” (Випуски 5 і 6. — К., 1971), “Традиції класики” і “Традиції модерну” названого періоду — в наукових збірниках “Проблеми сучасної архітектури” та “Історична спадщина України” (К., 1979). А також стаття “З історії архітектурно-скульптурної творчості 1920-х років” (Образотворче мистецтво. — 1984. — № 2), що висвітлює мало відому революційно-романтичну творчість українських митців — В. Г. Заболотного, І. П. Кавалеридзе та інших. Велику увагу Георгій Олександрович приділяє проблемі національної своєрідності української архітектури. В своїх працях розкриває природу і суть нового напрямку в архітектурі України на рубежі ХІХ—ХХ ст. — так званого українського стилю, створеного В. Г. Кричевським на основі народного мистецтва. Довгий час досліджує творчість послідовників цього напрямку, його вплив на архітектурну практику новаторів 1920-х — 1980-х років. Наукові здобутки розкриває в статтях: “Національна своєрідність архітектури”, “Витоки регіональної своєрідності” (Образотворче мистецтво. — 1981. — № 2; 1991. — № 1), “Витоки творчості Василя Кричевського” (Нар. творчість та етнографія. — 1994. — № 1), “Пошуки своєрідності” (Будівництво і архітектура. — 1979. — № 10). В них доведено і наочно показано, що народне мистецтво було раніше і є зараз у період індустріально-збірного будівництва невичерпним джерелом творчої наснаги архітекторів-новаторів. Це засвідчує досвід А. В. Добровольського, який інтуїтивно сприйняв характерні риси народного мистецтва і вплив їх у нові, сучасні форми Будинку архітекторів у Києві. На думку автора статті цей здобуток багаторічних пошуків своєрідності є початком нового підходу до використання народного мистецтва в сучасній українській архітектурній практиці, обумовленого новою технологією будівництва і новими естетичними поглядами та художніми уподобаннями нашого часу.

Поряд з цим він відкриває і вводить до історії українського мистецтва чудову акварелистику, яку доля закинула у далеке зарубіжжя —

Катерину Кричевську-Росандич, онуку В. Г. Кричевського (Сучасність. — 1994. — № 4), широко висвітлює безцінні здобутки дослідника народного мистецтва П. Г. Юрченка (Нар. творчість та етнографія. — 1996. — № 4), плідні творчі пошуки національно-своєрідних форм архітектури А. В. Добровольського (Сучасність. — 1995. — № 4). Узагальнює і характеризує вагомий внесок у розвиток української архітектури і мистецтвознавства, засновника і президента першої в історії України Академії архітектури (рукопис). Георгій Олександрович, який в 1964—1967 роках брав активну участь у створенні 4-х томної “Історії української архітектури”: написав розділи “Український стиль кінця ХІХ — початку ХХ ст.” і “Пошуки національної своєрідності архітектури в 1917—1955 роках”. Та раптом було вирішено видати двотомник, за основу якого взято рукопис чотирьохтомника. Наукове керівництво цією роботою здійснював наш ювіляр Г. Лебедев. Він уточнив періодизацію історії української архітектури, зацентрував на українському бароко (другої половини ХVІІ — перша половина ХVІІІ ст.) і українському стилі (кінець ХІХ — початок ХХ ст.), що є національними стилями архітектури (Пам’ятники архітектури України. — 1986). Г. О. Лебедев складає структуру двотомника, програму роботи і методичні вказівки, формує авторський колектив. Написав розділ “Архітектура 1920-х — поч. 1930-х років”, де висвітлює пошуки своєрідності вітчизняної архітектури, а також відредагував рукопис глави “Архітектура другої половини ХVІ — першої половини ХVІІ ст.”. Багато зробив і авторський колектив. На жаль, і ця праця не була завершена з вини керівництва інституту.

Заслуговує на увагу основа згаданих його праць — кандидатська дисертація, на багатому фактичному матеріалі вперше систематизовано архітектурні твори пореволюційних десятиліть за стилем форм і визначені основні стильові тенденції розвитку української архітектури тієї пори. Компетентні і принципові його рецензії на рукописи томів “Звіт пам’яток історії та культури України”, “Проект тематичного словника енциклопедії”, “Мистецтво України” (1986), перший том якої вже вийшов з друку, книгу В. Є. Ясиєвича “Архітектура України на зламі ХІХ—ХХ ст.” (К., 1988), рецензія на останню опублікована під назвою “Чи все з’ясовано” в газеті “Культура і життя” (1989. — 3 грудня).

В особі Георгія Олександровича маємо ще й неабиякого художника — аквареліста і графіка. Загадковий світ української природи і народної творчості Черкащини, Полтавщини і Київщини, а також Криму втілюється в його акварелях краєвидів і зразків народної та професійної архітектури.

Графічні твори різні за технікою виконання, але однакові за правдивим і виразним змалюванням будівлі, чітким прорисовуванням її архітектурних форм. Цікаві малюнки олівцем і тушшю — вітряки, комори, клуні, сажі, інтер’єри хат, архітектурні деталі тощо, а також малюнки олівцем з акварельним забарвленням числених хат і господарських будівель. Серед них — малюнок “Хата с. Диканьки”, забарвлений В. Г. Кричевським. Основна тема живопису Г. О. Лебедева — краєвид. У малярському доробку автора переважно односеансні етюди з натури, яким властивий характер закінченої картини. Кращі акварелі, створені в пору піднесення його творчості, відзначаються реалістичним відображенням натури, стрункістю композиції, узагальненням форми, стриманою яскравістю і, властивою акварелі, прозорістю їх забарвлення.

Ці особливості живопису митця бачимо в картинах “Хутір Черкащини”, “Залишки старовини”; у виразних за образом акварелях “Весна”, “Літо”, “Осінь”, “Зима”, в акварельних малюнках “Софіївський Собор”, “Георгієвська церква Видубецького монастиря”, “Церква Спаса на Берестові” тощо. Твори живопису Георгія Олександровича експонувалися в Республіканському будинку архітектора (Київ), музеях історії Києва та В. Г. Заболотного (Переяслав-Хмельницький).

Архітектурно-історичному заповіднику (Чернігів). Частина його експедиційних матеріалів й акварелей опублікована в літературі з українського зодчества, образотворчого і народного мистецтва. Всього в його мистецькому доробку понад 600 творів. Переважно більшу частину їх він, з словами “моє те, що я віддав людям”, подарував згаданим музеям та Центральному державному архіву-музею літератури і мистецтва України, де, до речі, зберігається його архів. Експедиційні ж матеріали дослідника народної творчості придбав Переяслав-Хмельницький історико-культурний заповідник.

Вища атестаційна комісія Союзу архітектури надала Г. О. Лебедєву звання старшого наукового працівника теорії та історії архітектури. Його ім'я згадується в періодичній літературі, виданні “Мистецтво України: біографічний довідник” (К.: Українська енциклопедія, 1997). Невтомний Георгій Олександрович своїм науково-мистецьким доробком довів можливість нового розуміння і бачення глибокого пласту самобутньої матеріально-культурної і художньої творчості українських митців.

Побажаємо йому невичерпної енергії, повноти людського життя та звершень, подальших задумів і починів.

Микола Сингаївський **МАЙСТРИНЯ МАРІЯ**

Насамперед хочу подякувати нескупій своїй долі хоч би за те, що подарувала мені кілька зустрічей з дивовижною і мужньою художницею Марією Приймаченко.

...Село Болотня на Київщині, неподалік від Іванкова — то райське місце на нашій багатостраждальній землі. Там і народилась, і прожила своє многотрудне життя трудівниця українського, воістину народного мистецтва, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка Марія Овксентіївна, нині уже із всесвітньовідомим прізвищем — Приймаченко.

Там, у звичайному поліському селі, серед квітучих соняшників, чорнобривців, жоржин, любистку і м'яти, і творився впродовж багатьох років чарівний світ її неповторного казкового мистецтва. І ту живодайну, живлощу та невмирущу казку художниця творила сама — душею і розумом, і непогамовним даром великої фантазії. Саме з її багатющої уяви, з того Божого дару та з навколишнього, нічим непримітного життя і проізрали фантастичні картини Марії Приймаченко, безліч її казкових малюнків, ескізів тощо. Напевно так у її селянському городі щороку проростало знайоме нам з дитинства розмаїття овочів, без чого немислиме життя наше. З того розквіття, напевне, і зродилась крилата кукурудза художниці.

На синьому тлі зазолотили сонячні кукурудзяні птахи, а картину Марія Овксентіївна назвала по-своєму “Кукурудза літає, всіх людей привітає”. До речі, самобутні авторські підписи під картинами та малюнками — то знову ж таки неповторний світ народної мудрості, скарби прислів'їв, приказок, притч, віршованого СЛОВА. Художниця знала їх безліч, пересипала перлинами свою мову — і вони природно спалахували, засвічувались барвами душі при кожній розмові. Потрібно було тільки слухати — і чути. А пам'ять уже не відпускала жодного слова-дивоцвіту. Тож і з'являлись такі незвичні назви її картин, як, скажімо: “Дика видра птичку ухопила”, “Леву треба було річку перейти і ноги не замочить”, “Калинові гаї шумлять”, “Цей звір зубами молотить”, “Мільярд літ прогуло, а таких мавп не було”, “Ой у полі три діди”, “Звір лапи склав”, “Чому сумує голубка моя”, “Ведмедиці нема